

Аналитичен доклад

Резултати от мониторинговите изследвания в рамките на проекта
RAY-MON

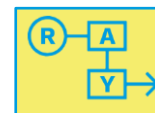
Проведени от Мрежата RAY

Ефекти и резултати от проектите по Програма „Еразъм+“ сектор
„Младеж“

Изготвил

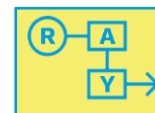
Стефан Георгиев

Април 2025 г.

Съдържание:

Въведение.....	3
Списък на използвани съкращения	5
Методология на изследванията и особености на базите данни.....	6
Основни резултати.....	9
Общи нагласи и причини за участие в проекта	9
Ефекти и резултати от ученето	15
Управление на проектите.....	19
Рефлексия върху преживяното, въздействие на проекта и Youthpass процес.....	21
Заклучение и изводи.....	25
Приложения.....	26
За RAY Network	27
За автора	27
Използвани електронни източници:	28
Пояснение за използвания шрифт	29

Въведение

Настоящия доклад представлява обобщен аналитичен труд, събиращ на едно място някои от основните резултати от проведените през 2023 година Мониторингови изследвания в рамките на проекта RAY-MON.

Изследователският проект RAY-MON цели да се проучат широк кръг от аспекти на Програма „Еразъм+“, сектор „Младеж“ (Е+), за да допринесе за развитието на практиката, за подобряване на изпълнението на „Еразъм+“, Младеж и за развитието на следващото поколение на Програмата.

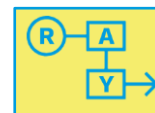
Специфичните цели на този проект са да изследва:

- въздействието на проектите, финансирани по програма „Еразъм+“ Младеж, върху участниците, по-специално върху участниците в проектите и техните ръководители/екипи, но също и върху техните организации и местните общности;
- достъпът до „Еразъм+ Младеж“ на ниво млади хора (по-специално на младите хора с по-малко възможности), както и на ниво организации, органи и групи в областта на младежта;
- профила на участниците, ръководителите на проекти/членовете на екипи и организациите/групите/организациите, участващи в проектите по програма „Еразъм+“ Младеж;
- разработването и управлението на финансираните проекти;
- изпълнението на програмата „Еразъм+“ за младежта.

RAY-MON е по-нататъшно развитие на „стандартните проучвания“, проведени с участници и ръководители/екипи на проекти в рамките на програма „Младежта в действие“ (2007-2013 г.), и на регулярните проучвания в рамките на програма „Еразъм+“ „Младежта в действие“ (2014-2020 г.). Проучването е съвместна дейност на всички партньори от мрежата RAY. Всички партньори на RAY от гържавите, участващи в Еразъм+ Младеж, като към момента на провеждане на изследването те са 32¹.

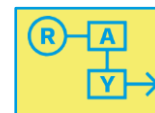
Мониторинговите изследвания на RAY (двата проекта RAY-MON и RAY-SOC) представляват поредица от количествени сондажи, провеждани в онлайн среда чрез разпространение на въпросник за самопопълване. В настоящия контекст, обхватът на изследванията, както и на самите въпросници, може да се използва и за нуждите на междинната оценка на ЕПМ.

¹ Повече за RAY-MON можете да прочетете тук: <https://www.researchyouth.net/projects/mon/>

Важно е да се отбележи, че изследванията са планирани, координирани и реализирани от Мрежата RAY, с помощта на Националните агенции, както и институциите на ЕС, и по-конкретно съдействието на Европейската комисия.

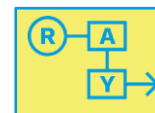
В настоящият документ могат да бъдат намерени обобщение на някои от основните резултати от проведените изследвания сред три отделни целеви групи в контекста на „Еразъм+“ Младеж. Докладът не претендира за изчерпателност по отношение на всички зададени в рамките на изследванията въпроси, поради обективните ограничения на обема на този документ. Неговата цел е да представи някои от значимите изследователски находки, отчитайки реалностите при събиране и анализ, но също така и да се фокусира много повече около теми свързани с популярността на „Еразъм+“ Младеж, преките ефекти на подкрепените проекти, а оттук и ефектите на Програмата, както и нейното дългосрочно въздействие върху живота на младите хора, техните общности и организации, както и върху нашите общества и Европа, като цяло.

Списък на използвани съкращения

В настоящия доклад са използвани следните абривиатури, подредени по-долу в азбучен ред:

- Е+ - Програма „Еразъм+“ /
- Е+М - Еразъм+, сектор „Младеж“
- ЕКС – Програма „Европейски корпус за солидарност“
- ЕК – Европейска комисия
- ЕПМ – Европейски програми за младежта
- ЕС – Европейски съюз
- МР - Младежки работници, взели участие в проекти за мобилност на младежки работници в рамките на КД1
- НА – Национална агенция
- НФО – Неформално образование
- ПЕ – Проектни екипи (Екипи отговорно за реализирането на проект по ЕКС)
- РЕЙ/RAY – Мрежата RAY – Research-based analysis of European youth programmes
- УЧ - участници в младежки проекти по Еразъм+ Младеж, млади хора, младежки лидери и други, които са участвали в проекти за и с млади хора, като например младежки обмени и проекти за младежко участие
- ЦРЧР – Център за развитие на човешките ресурси (Национална агенция на България за ЕПМ)
- RAY-MON – проект на Мрежата RAY, целящ организиране и провеждане на мониторинговите изследвания относно ефектите, резултатите и въздействието на Програма Еразъм+, сектор Младеж
- RAY-SOC - проект на Мрежата RAY, целящ организиране и провеждане на мониторинговите изследвания относно ефектите, резултатите и въздействието на Програма „Европейски корпус за солидарност“
- RAY-COMP – проект на Мрежата RAY, целящ да изследва образователни подходи за развитие на компетентности и изграждане на капацитет в контекста на ЕПМ и тяхната пригодност за укрепване на многообразието, качеството и въздействието на младежката работа в Европа. В този проект участват 10 членове на мрежата RAY (2021-2024 г.), вкл. България.
- RAY-MISS – проект на Мрежата RAY, целящ да изследва кой липсва в ЕПМ, като се опита да разбере кои потенциални кандидати НЕ подават заявления за финансиране, защо някои кандидати не са избрани и кои млади хора не участват в проекти - и защо. В този проект участват 16 партньори от мрежата RAY (започнал през 2025 г.), вкл. България.

Методология на изследванията и особености на базите данни

Обща информация

Настоящият доклад стъпва на проведено емпирично количествено изследване сред три отделни целеви групи: 1) Участници в младежки проекти по Еразъм+ Младеж, това са млади хора, младежки лидери и групи, които са участвали в проекти за и с млади хора, като например младежки обмени и проекти за младежко участие (УЧ²) 2) Членове на проектни екипи, управляващи проекти по Еразъм+ Младеж (ПЕ) и 3) Младежки работници, взели участие в проекти за мобилност на младежки работници в рамките на КД1 (МР). Трите диференцирани целеви групи са се съгласили да вземат участие в изследването, след като са получили на своите електронни пощи въпросник, съпътстван с покана за неговото попълване. Форматът на въпросника е интегриран с онлайн платформа за проучване и попълването е осъществено също онлайн. Данните за електронните адреси на потенциалните респонденти са предоставени на RAY от ЕК в съответствие с наличните GDPR регулации. Всяка отделна целева група е получила отделен въпросник, в който съдържанието е адаптирано от гледна точка на въпросите и последователността на задаване, както и съдържанието на отделните модули (групи въпроси, посветени на дадена тема), спрямо профила на потенциалния респондент и типа проект в който той или тя са участвали. В този смисъл, основният инструментариум на изследването е стандартизиран въпросник за самопопълване в онлайн среда.

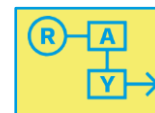
Изследователския подход предполага автономно решение на потенциалните респонденти дали и как да самопопълнят получения от тях, съответен и за тяхната целева група, въпросник.

Проектите, които са обект на настоящото проучване, и свързаните с тях респонденти, отговорили на изпратените въпросници и в трите целеви групи, са реализирани в периода 2021 – 2024 година. Същевременно самите мобилности са осъществени в периода 2021 – 2023 г.

Периодът на самото теренно изследване обхваща поредица от месеца през 2023 година, през които данните са събирани на вълни. Самият терен, както и работата по организиране и координиране на свързаните дейности е реализиран от международния екип на RAY с подкрепата на всички НА.

Преди това, въпросниците са преведени на поредица национални езици, вкл. български език. Преводът на български е реализиран от автора на този доклад по задание на ЦРЧР и в тясна координация с международния екип на RAY.

² УЧ – съкращение от „участници“ в проекти – бел. авт.

Целеви групи и въпросник за самопопълване

За всяка от целевите групи съответният брой респонденти, както и съответният брой въпроси във въпросника, са както следва:

- За целева група „Млади хора и младежки лидери“ (УЧ) – 586 ефективно попълнени въпросника, съдържащи 73 въпроса (вкл. всички четири тематични модула);
- За целевата група „Проектни екипи“ (ПЕ) – 288 ефективно попълнени въпросника, съдържащи 100 въпроса (вкл. всички четири тематични модула);
- За „Младежки работници“ (МР) – 399 ефективно попълнени въпросника, съдържащи 94 въпроса (вкл. всички четири тематични модула).

Резултатите и анализът на следващите страници стъпват на гореописаните параметри за трите целеви групи.

Въпросниците и за трите целеви групи следват близка модулна структура и последователност, а именно: Въвеждащ модул; Тематичен модул (на базата на модуларизация); Модул за въздействието; Рефлективен модул; Youthpass модул; Затварящ модул. Спрямо спецификата на целевата група, в някои въпросници са включени уникални модули – във въпросника за ПЕ присъстват два допълнителни модули, съответно за целите на проекта и за управлението на проекта.

Настоящия документ следва същата последователност при представяне на основните аналитични моменти, резултати и изводи.

Тематични приоритети на ЕПМ и модуларизация

Въпросите, обхващащи четирите приоритета на ЕПМ (участие на младите хора, устойчивост и околна среда, дигитална трансформация; и включване и многообразие) в тематични модули, са модуларизирани на стохастичен принцип (на случаен принцип), което означава, че не всички респонденти са попълнили всички предварително подготвени въпроси. Това, по неизбежност, води до значително по-нисък брой отговорили на тези тематични въпроси без значение от конкретния приоритет. Поради факта, че и трите бази данни са с не толкова много количествени натрупвания, то въпросите, свързани с тематичните приоритети не са предмет на настоящия доклад. Оттук, работата с тези тематични въпроси и всички променливи, които са били обект на модуларизация, крие рискова от аналитична гледна точка и от гледна точка на своята валидност на изводите, поради което и описанието им в настоящия документ е оскъдно. Редом до това изследователско обстоятелство, водеща причина за това решение е и факта, че **настоящият документ цели да обвърже проведените дейности (подкрепените проекти) с преките учебни ефекти сред въвлечените, както и с тяхното въздействие** върху участвалите, техните организации, общността и обществото, като цяло. Поради тези причини докладът тук се фокусира много повече общите нагласи и причини за участие в проектите; преките ефекти от проекта и ученето; рефлексията върху преживяното и въздействието върху участниците; управление на проектите, без значение от тяхното естество; Youthpass.

Последваща обработка на базите данни, анализ и употреба

Трите масива с бази данни са получени във файлов формат за SPSS - *.sav файлове, както и допълнителни syntax (командни) файлове, които подпомагат аналитичния процес. Файловете предварително са почистени и хармонизирани от международния екип на RAY, а последващата обработка, на която стъпва и настоящия документ, е осъществена като отделен аналитичен процес от автора тук. От получените изчистени и хармонизирани бази данни са произведени и табличени доклади с едномерни честотни разпределения на всички въпроси³, които са предоставени на НА ЦРЧР и са неизменна част от настоящия доклад. Табличните доклади са във excel файлов формат.

Някои уговорки

На база на описаното в горните редове е нужно да бъдат направени някои уговорки:

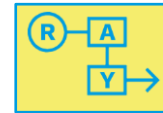
- Базите данни са относително оскъдни от гледна точка на броя ефективно попълнени въпросници, като това важи в по-голяма степен за ПЕ масива; Останалите два масива (УЧ и МР) са с по-голям брой респонденти и затова и докладът по-често се фокусира върху резултати от тях;
- Базата данни ПЕ е ползвана като референтна база и нейната роля е по-скоро второстепенна, въпреки че получените резултати не следва да се пренебрегват;
- Изхождайки от горните уговорки, е редно да се подчертае, че в настоящия документ цитирането на точни процентни разпределения се ползва умерено, поради съществуващите рискове и невъзможността да се пресметне с голяма точност доверителните интервали на стохастичното отклонение;
- Следвайки горната бележка е нужно да се подчертае, че по-скоро водещ подход е очертаването на тенденции с оглед на наличните данни, вместо „вглеждането“ в конкретни относителни дялове, процентни разпределения и статистически анализ с количествен характер;
- Въпреки това, понеже става въпрос за количествени изследвания, навсякъде са използвани процентни разпределения в отговорите.

Последна уговорка, която поради своята значимост е изнесена пред скоба – моментът на писане на настоящия доклад е предхождан от публикуването на европейския обобщен доклад на RAY-MON. Европейският доклад⁴, публикуван през септември 2024 година разглежда обобщените резултати за всички участници, екипи и младежки работници съвкупно и се ползва от окрупнени бази данни от описаното по-горе мащабно изследване. Същевременно националният доклад (каквото е този документ) разполага с локални данни, но основното предимство на тази уговорка е незаменната възможност за сравнителен анализ между общеевропейските резултати и тенденции и българските такива. Ето защо, в много голяма част от анализа тук могат да се проследят едновременно резултатите за България, редом до тези за цяла Европа.

³ Поради не толкова наситената обща база респонденти в тези проучвания, по-сложни анализи, включително пресичане на въпросите с демографски променливи и белези, е избягвано, защото такъв анализ е спорно доколко може да донесе статистически значими дялове, които да бъдат ползвани за изводи.

⁴ Европейският доклад RAY-MON е наличен за свободно четене и сваляне тук:

https://www.researchyouth.net/wp-content/uploads/2024/09/RAY-MON_Research-Report_20212023.pdf

Основни резултати

На следващите страници са разгърнати анализ и обобщения на някои от най-ярките резултати от преведените проучвания с оглед на направените по-горе уговорки. Структурата на доклада следва го голяма степен и структурата на въпросниците, от гледна точка на основните теми и групирани въпроси, описани по-горе. Започвайки от по-обща измерения, свързани с проекта, в който са участвали младите хора или младежките работници; очертавайки ясни тенденции на ефектите и въздействието на различни нива за различните целеви групи; описвайки и някои рефлексии от дистанцията на времето; и стигайки до обща оценка за преживяното в рамките на проекта.

Не на последно място, докладът показва, в общия случай без вътрешни напрежения или противоречия, ефективността и социалната значимост на Програма Еразъм+ Младеж, като част от ЕПМ.

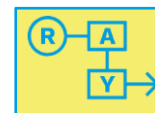
Същевременно, наличните особености в данните не следва да се четат като недостатъци, а като първа стъпка от последвали усилия, доколкото ЦРЧР в качеството си на НА, е в позицията за първи път от значителен брой години да разполага с данни, които по негдувсислен начин демонстрират ефектите и въздействието на ЕПМ, в частност на Е+М сред пряко засегнатите бенефициенти.

В конкретния случай, употребата на доклада подпомага и междинната оценка, свързана Е+ в рамките на този програмен период. Следователно, настоящия доклад, цитираните данни и очертаните тенденции следва да се четат и мислят като подпомагащи цялостното осмисляне и оценка на програмата от гледна точка на основните нейни бенефициенти и потребители.

Общи нагласи и причини за участие в проекта

В този раздел са разгледани накратко какви са общите нагласи на респондентите, в това число - кои са движещите причини за участие в проекта, през какви канали са научили за самия проект и каква е общата оценка за преживяното.

Младите хора и младежките лидери (УЧ), взели участие в проект по Е+М в рамките на споменатия по-горе период изтъкват поредица от причини за своето участие, като тези причини могат да се разглеждат и като мотивационни двигатели за ангажирането им. Изследването на основните причини/мотивации за участие е важно, защото дава информация на заинтересованите страни какви са част от предпоставките, оказващи влияние върху решението на младия човек да се присъедини към проект по Е+М. В затворения въпрос, даващ възможност за маркиране на повече от един отговор (където всеки респондент посочва всички валидни за него или нея възможности), подбредбата е следната.

В общия случай, най-често посочваната причина за включване в проекта е възможността за преживяване на нови неща, както и научаване на нещо ново (преживелищна и знанийна мотивация), следвана плътно от възможността за запознаване с нови култури (културна мотивация). Тези три водещи позиции (преживелищния, знанийния и социалния мотиватор) и генерираните количествени натрупвания около тези отговори са ключови за осмисляне на това каква добавена стойност изглежда да носи проектът за самите младежи и младежки лидери. Прави впечатление, че отговорите на УЧ-респондентите от цяла Европа не се отличават, дори напротив – особено сред водещите отговори има голяма доза сходства.

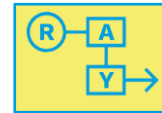
Забавлението, езиковите умения, възможността за лично предизвикателство и вникването в темата на самия проект са следващите мотиватори за участие в проект по Е+М. Всички отговори тук, събират натрупване над 50 на сто от отговорите на респондентите. Не са за пренебрегване и дяловете около отговорите, свързани с обществените измерения на проектите – ангажиране с обществени и политически въпроси и подкрепа за мрежата и/или организацията на участника са значително по-скромни от гледна точка на количествени натрупвания отговори, но този дял следва да се чете критично – един от всеки трима младежи участва заради своята обществена мотивация. Последният дял е идентичен и с младежите хора в цяла Европа.

Данните за двете МР групи също следват описаната горе картина но с две специфични изключения. Едното е мотивацията, свързана със забавление – при младежките работници (предполагаме поне част от тях работещи професионално) участието е значително по-рядко свързано със забавление. Другият особен момент е подкрепата и развитието на организацията или мрежата, от която са част МР, без значение дали говорим за българските проекти или за общоевропейската картина.

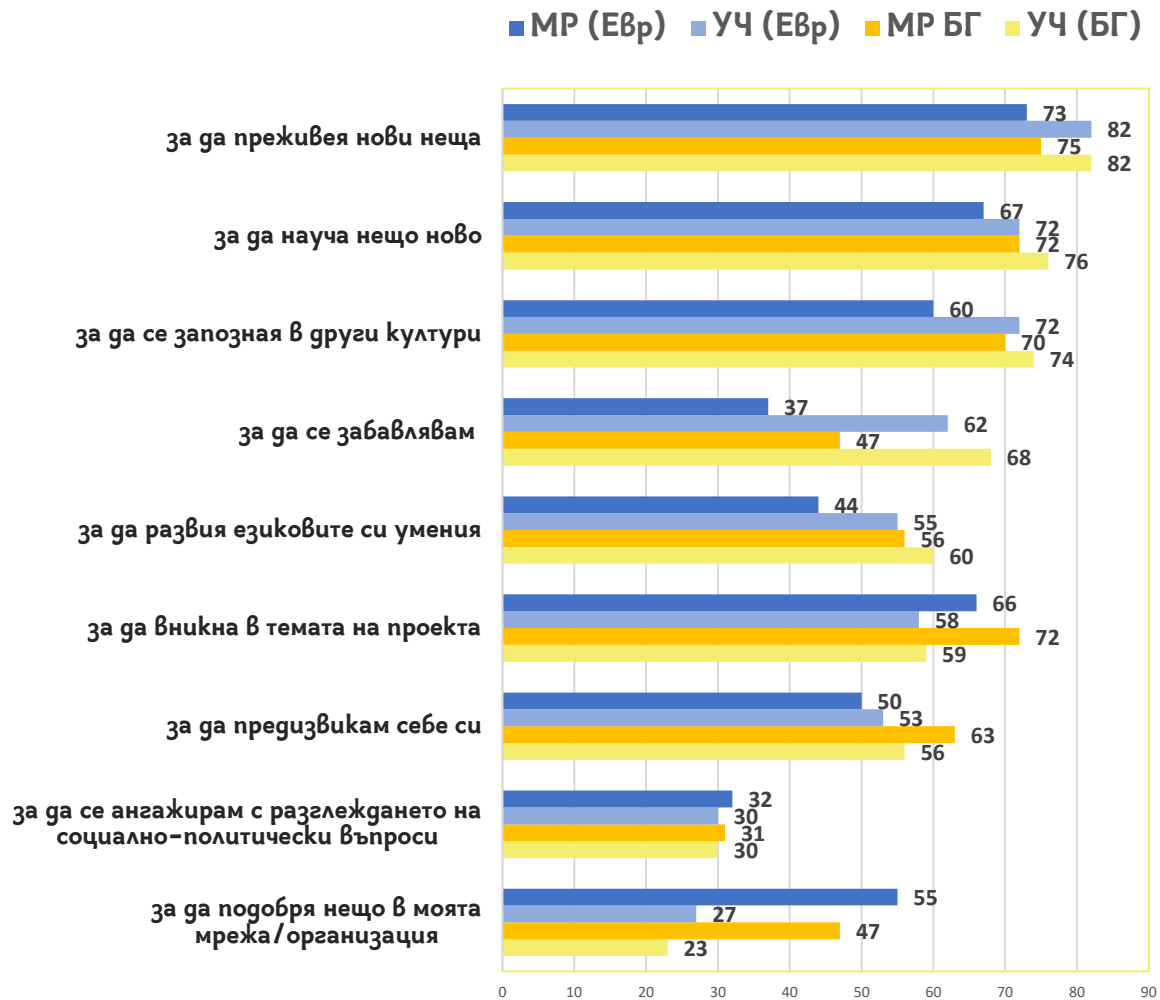
Приносът към изграждането и подкрепа за организацията/мрежата е значително по-засилен мотивационен фактор при тези групи от респондентите. Тук става въпрос за мотивация, която надскача личностните измерения (обикновено свързани с професионално, личностно и социално израстване, каквито безспорно са и водещите отговори при този въпрос), но говори и за по-обхватно, социално ориентирано мислене.

Долу, във Фигура 1, са видими отговорите и относителните дялове за всеки един от тях⁵.

⁵ Общият сбор на процентите надхвърля 100%, тъй като респондентите са имали възможност да посочват всеки валиден за тях отговор.

Причините да участвам в този проект бяха... (%)

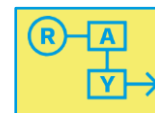

Фигура 1

Друг важен момент от този блок въпроси е свързан с основния информационен канал, по който „проектът е достигнал“ до младите хора, младежките лидери или младежките работници, които в последствие са взели участие в него. С други думи, откъде целевите групи са научили за проекта, в който са взели участие в последствие.

Данните в долната таблица са красноречиви и тук вече могат да се наблюдават не толкова пренебрежими отлики спрямо различните целеви групи. Процентните разпределения на отговорите⁶ сочат, че непосредствената социална (и до голяма степен неформална) среда

⁶ И тук сборът на отговорите надхвърля 100%, тъй като респондентите са имали възможност да посочват повече от един информационен източник.

представлява основният канали, през които се разпространява информация за проекти като тези по Е+М. Горното обаче е съчетано и със стабилно присъствие на организационния фактор. Прави впечатление (независимо дали става въпрос за България или Европа), че при младите хора и младежките лидери приятелите, социалните мрежи и ментори са в по-голяма степен канал (и в този смисъл проводник) за информация по отношение на бъдещия проект, докато при МР целевата група по-голяма тежест имат самите организации и относително по-малка – приятелите и интернет пространството. Забележими и в същото време логични са и други отлици между двете големи целеви групи – УЧ и МР. Ролята на професионалната общност (колегите) е значително по-голяма, когато опре до споделяне на информация за проектите. Аналогично, но значително по-слабо е влиянието на Националните агенции, ресурсните центрове SALTO, отчасти и Евродеск.

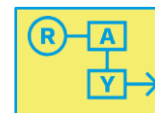
<i>Научих за този проект от... (%)</i>	УЧ (БГ)	УЧ (Евр)	МР (БГ)	МР (Евр)
<i>Приятелите</i>	36	38	31	24
<i>Социалните мрежи</i>	39	39	37	30
<i>Някоя организация</i>	37	40	46	45
<i>Ментори</i>	14	13	7	7
<i>Евродеск</i>	1	1	1	3
<i>Колеги</i>	8	9	17	19
<i>Националната агенция (НА)</i>	2	3	5	10
<i>Някой SALTO център</i>	1	1	4	12

Фигура 2

Редно е да се обърне внимание, че посветени на тази роля заинтересовани страни и нарочни агенти каквито са Националните агенции и Евродеск са значително непопулярни отговори сред младите хора и младежките лидери, но това е общовалидно и за МР целевите групи. Това до известна степен резонира и с факта, че в общия случай НА е нагърбена със значително повече, в това число и по-административни функции, и информационната такава често не е водеща или пък остава на заден план. Данните обаче показват и как водещият „информационен канал“ за младите хора е предимно неформален и близък на тях от ежедневна гледна точка (социални мрежи и приятели), а не толкова институционално модулиран.

Горните резултати носят своето значение и поради начина по-който НА, организациите и свързаните заинтересовани страни следва да отчетат и евентуално да планират бъдещото популяризиране на проектите.

В следващите редове се разглеждат някои аспекти на проекта от гледната точка на различните профили респонденти. Въпросникът, дава възможност за обща оценка на проектите, стъпвайки на основните четири приоритета на ЕПМ, и как те са били интегрирани в самото преживяване – доколко преживяването е било включващо и приобщаващо;

доколко е било предпоставка за пълноценно участие; до каква степен то е било дигитално; и доколко може да се каже, че проектът е бил устойчив. Тази оценка е давана по единадесет-степенна скала, където 0 означава „никак“ а 10 – „изцяло“. Всеки един респондент е посочвал конкретна една оценка за всеки от показателите.

<i>Като цяло, проектът се характеризираше с това, че беше... (средни стойности)</i>	УЧ (БГ)	УЧ (Евр)	МР (БГ)	МР (Евр)	ПЕ (БГ)	ПЕ (Евр)
Даващ условие за участие	8,4	8,5	8,9	8,8	9,0	8,9
Приобщаващ	8,3	8,3	8,9	8,7	9,0	8,7
Устойчив	7,6	7,8	8,2	8,1	8,7	8,3
Дигитален	5,6	5,7	6,1	6,0	7,0	6,6

Фигура 3

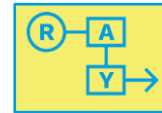
В горната таблица се виждат обобщените данни, като стойностите са средни величини за всеки един приоритет и целева група от отговорите. Средните величини са базирани на всички индивидуални оценки на попълнителите проучването по описаната по-горе скала. Видимо е, че по всички посочени показатели преобладават високи оценки. В същото време е нужно да се отбележат някои акценти.

От една страна е видимо, че оценките на УЧ групата е преобладаващо по-ниска от тези на МР и ПЕ. Същевременно ПЕ оценките (особено ПЕ оценките сред българските екипи) са по-високи при голяма част от показателите. Последното е нормална тенденция, доколкото самите екипи са по-често склонни да фаворизират дейностите, за които са били пряко отговорни (особено в контекста на Програмата). От друга страна си струва да се отбележи, че няма съществени отлики между оценките на европейско ниво и тези, свързани с проектите в България. Последното може да се чете и като маркер за това, че проектите, подпомогани от български проектни екипи отговарят (поне на ниво приоритети) на стандарта на европейското средно равнище.

Видимо е също, че поне за УЧ групата „дигитален“ е със средна стойност около средата на скалата (и все пак над средната за скалата стойност), но това е обяснимо и логично – голяма част от проектите не се фокусират около сродни за цифровизацията и дигиталните умения теми (дори напротив) и това влече след себе си и други приоритети в дейностите, които по неизбежност смъкват оценката в това направление.

Важният извод тук е, че според общата оценка на участниците, проектите по Е+М преди всичко дават условия за пълноценно участие, в същата степен може да се каже, че създават приобщаваща среда за участниците, а също така са и устойчиви от гледна точка на околната среда.

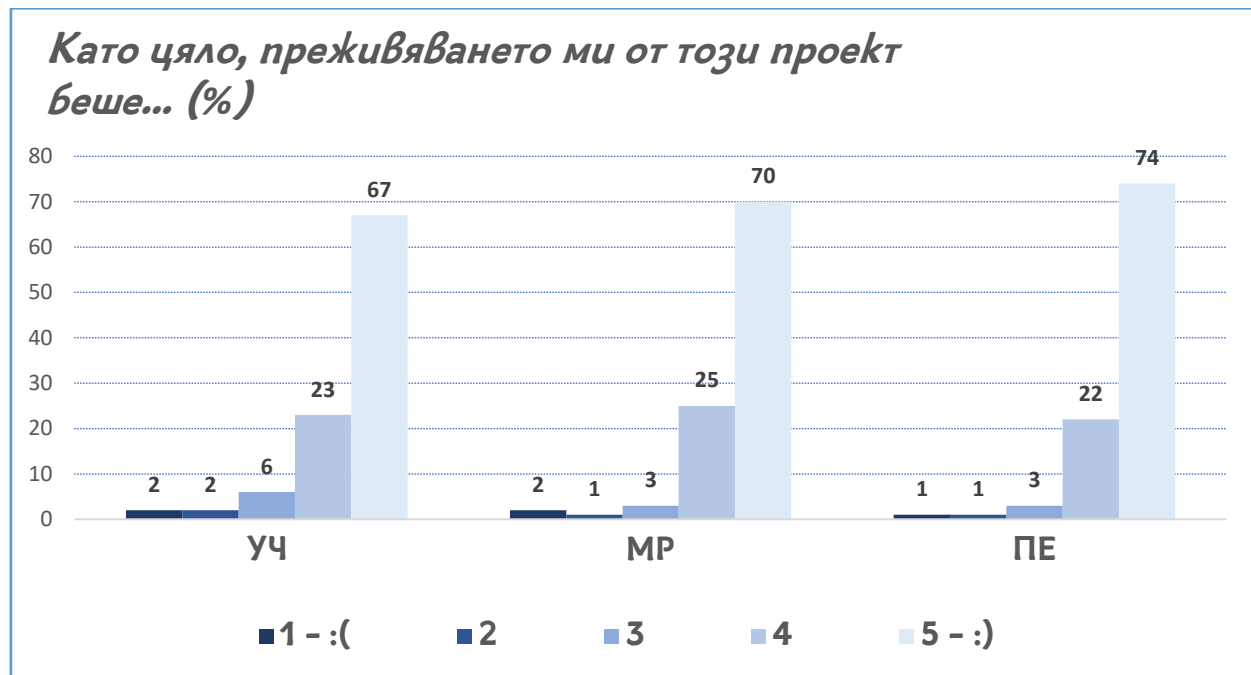
Данните от горната таблица се потвърждават в много голяма степен и от базите с отговори от проектите по ЕКС, описани във вече проучванията и завършен през 2024 година

национален доклад. Въпреки, че проектите по ЕКС са със различен фокус и с други целеви групи, подобен тип паралели си струват, доколкото те очертават и общия облик на ЕПМ.

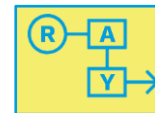
На база на горния анализ може категорично да се каже, че подкрепените проекти са реализирани, отчитайки го голяма степен и самите приоритети като са създадени условия да са налични тези проектни характеристики, които са припознати от различните целеви групи на RAY-MON, без да се забелязват съществени противоречия.

В продължение на горното е нужно да е обърне внимание на важен за изследването индикатор – общото усещане за преживяното в проекта. По петстепенна, където 1 е най-ниската оценка, а петицата е най-високата⁷, **то средната стойност на оценката на всички проектни е висока. При УЧ целевата група средната стойност е 4,49, при МР тя е 4,62, а при ПЕ – 4,67 (от максимално 5)**, което може да се приеме за относително много висока средна оценка. В процентно съотношение единиците са изключения при ПЕ и рядкост при УЧ и МР, както и двойките, тройките съставляват също ниски дялове, всеки четвърти е оценил проекта с четворка, докато най-високата оценка е посочена от 67 до 74% спрямо различните целеви групи – т.е. всеки двама от трима или всеки трима от четирима са посочвали възможно най-високата оценка. Аналогично и на горния въпрос, при ПЕ респондентите средната стойност на отговорите е най-висока, там са и посочените най-много високи оценки. При УЧ базата данни същата оценка е най-ниска, но все пак значително близко до максималната.

Фигура 4

⁷ В самия въпросник скалата е изобразявана с еможи анимирани лица от намръщено (единица), към усмихнато (петица)

Накратко, общата оценка на участвалите в различни типове проекти и от различна роля (млади хора и младежки лидери, младежки работници, както и екипите по проектите) поставят обща много висока оценка на проекта, в който са имали възможност да вземат участие. Проектите са оценявани като съдържащи в себе си в много голяма степен основните приоритети на ЕПМ.

Ефекти и резултати от ученето

В рамките на изследването сред различните целеви групи има зададени поредица от въпроси, които целят идентифициране на учебните резултати и преки ефекти на проекта върху различните заинтересовани страни и целеви групи – УЧ, МР и ПЕ. Накратко долу са очертани, някои от по-интересните резултати като за някои от тях са направени и сравнителни графики с общите европейски резултати по същите въпроси.

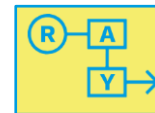
За младите хора и младежките лидери (УЧ)

За да се направи пълноценен анализ на тази тема е нужно да се направи уговорка и да се отграничат резултатите от ученето на младите хора спрямо измеренията на компетентностите – знания, умения и отношения (както и поведение). Тук ще бъдат прегледани накратко и някои от основните учебни резултати спрямо горното деление. Същевременно тази част от въпросниците е модуларизирана, което означава, че броят на отговорите е значително по-нисък. Следователно, в този раздел процентни разпределения не са посочени тъй като въпросите при всички целеви групи (УЧ, МР и ПЕ) са предмет на въпросната модуларизация.

Значителна част от младите хора и младежки лидери споделят, че благодарение на проекта са успели да развият и задълбочат своите компетентности в следните направления: да използват различен от техния майчин език за общуване; да прилагат логическо мислене; да използват дигитални технологии; да се справят със сложни ситуации; да си сътрудничат с други хора; да развият аргументи; да се изразяват с емпатия, както и други компетентности и умения. Отговорите относно тези учебни резултати са с различен порядък и интензитет, но като цяло получават значителен дял положителен отговор.

Освен горния списък, проектът е повлиял в поредица от други измерения на личностно, социално и обществено ниво, като е нужно да се поясни, че тук акцентът е развитието на уменията на участниците. Ето и някои общи изводи, които могат да се отбележат достатъчно категорично, отново без да се цитират конкретни процентни разпределения:

- За голямото мнозинство от отговорили проектът е допринесъл за това респондентът да е **осъзнал за себе си кои компетентности би искал/а да развива в бъдеще**. Т.е. става дума за директен ефект, свързан с личностното развитие на участвалите;
- Мнозинството от отговорили споделят, че са **подобрили уменията си за рефлексия и критично мислене** – умение, което се припознава все повече като структурируопределящо за дългосрочните житейски стратегии в контекста на ученето през целия живот;

- Мнозинството споделят, че благодарение на проекта са **успели да развият своите умения да работят в екип** – комплексна компетентност, която се насърчава и от наличните компетентностни рамки и модели, особено в контекста на ЕПМ;
- Почти всички отговорили на този въпрос заявяват, че благодарение на проекта са подобрили способностите си **да се разбират с хора, идващи от различни култури** – важен елемент от съжителството в един глобален и безспорно межкултурен свят;
- Голяма част от респондентите са на мнение, че след проекта **са в състояние да се ангажират с обсъждането на политически теми както и да обръщат внимание на социалнополитически предизвикателства в по-голяма степен** – важен пряк ефект, който потвърждава част от вече разгледаните изводи (мотивация за участие в проект) за интересите и движещите сили при вземане на решение на младите хора;

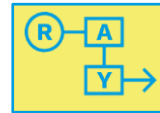
Горните сведения са красноречиви по отношение на учебното преживяване и как самия проект е довел до разгръщане или преосмисляне на собствени намерения и планове за бъдещо развитие. В допълнение на тези сведения, може да се отбележат и още няколко въпроса, пряко свързани с начина, по който доброволците оценяват ефекта на проекта.

За младежките работници (МР)

В много голяма степен проучването сред тази целева група по отношение на същото направление потвърждава гореописаните резултати, естествено с нюанси и с много важната уговорка, че в случая базата респонденти е много по-скромна (n=399).

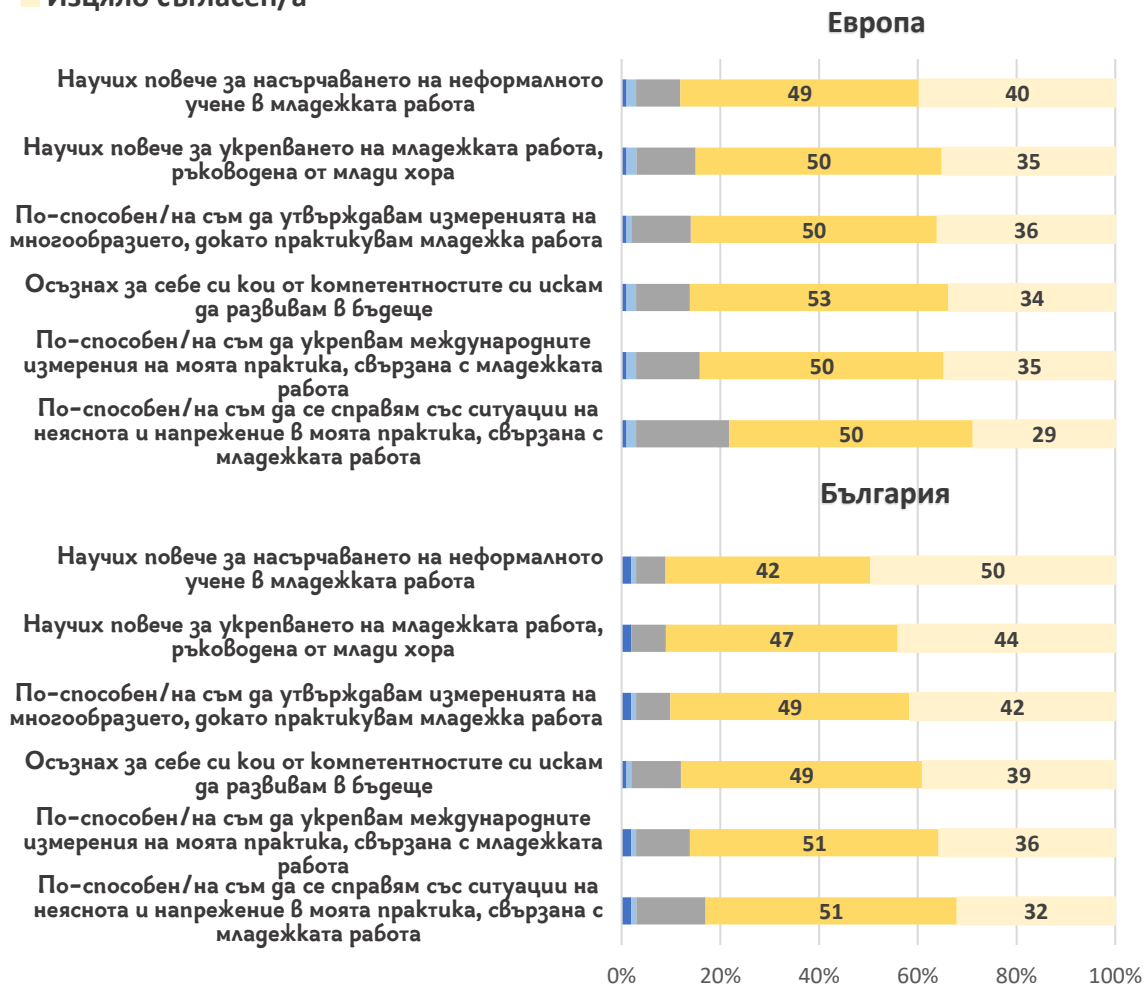
Струва си да се отличат онези въпроси и данни, които са специфични за целевата група и дават допълнителен ракурс по отношение на младежката работа като практика и проектите за мобилност на младежките работници, въпреки невъзможността за цитиране на конкретни процентни разпределения:

- По отношение на знанията – много голяма част от младежките работници споделят, че са доразвили своите знания по отношение на неформалното учене и младежката работа; редом до горното, видим е прогресът по отношение на професионалното развитие, управлението на проекти, младежката политика, организационно учене и развитие;
- На втори план, отново свързан със знанията, младежките работници споделят, че са научили нещо ново по време на дейността във връзка с някои от концепциите и принципите, залегнали в основата на младежката работа и неформалното образование. Това споделяне засяга развитие на техните знания по отношение на: овластяването на младежите, ориентацията към потребностите, ориентацията към учащите се, властта и властовите отношения и обучението чрез връстници.
- На следващо място си струва да се отбележи прогресът при разгръщане на умения, свързани с младежката работа. Тук, поради спецификата на въпроса, използваната ликертова скала и липсата на модуларизация е представена графика, която демонстрира освен сравнителна перспектива за младежките работници в свързаните с България проекти, така и тази с Европа като цяло:

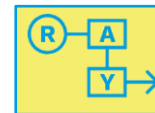
Развитие на умения, релевантни на межкултурното учене и Европейската младежка работа (%)

- Изцяло несъгласен/а
- Несъгласен/а
- Нито несъгласен/а, нито съгласен/а
- Съгласен/а
- Изцяло съгласен/а

Фигура 5

Видимо от горната графика, че в много голяма степен проектите са допринесли за ученето на младежките работници. Въпреки леките нюанси в отговорите МР споделят, че са научили много за различните аспекти на тяхната практика, вкл. може да се каже, че са усвоили полезни за тях умения. Забележително също така е сходството с отговорите на МР от цяла Европа.

За Проектните екипи (ПЕ)

В много голяма степен хората, ангажирани с организацията и координацията на реализираните проекти, споделят сходни впечатления, когато става дума за ефектите на проектите. По очевидни причини тяхната гледна точка е ценна, като същевременно призмата на самия екип по проекта е външна, спрямо самите участници (независимо дали те са УЧ или МР) – следователно е възможност за валидиране или опровергаване на вече наличните сведения. В случая безспорно става дума за затвърждаване на вече оформила се тенденция.

Това в много по-голяма степен важи за следните въпроси и теми, застъпени и в проучването сред целевата група ПЕ:

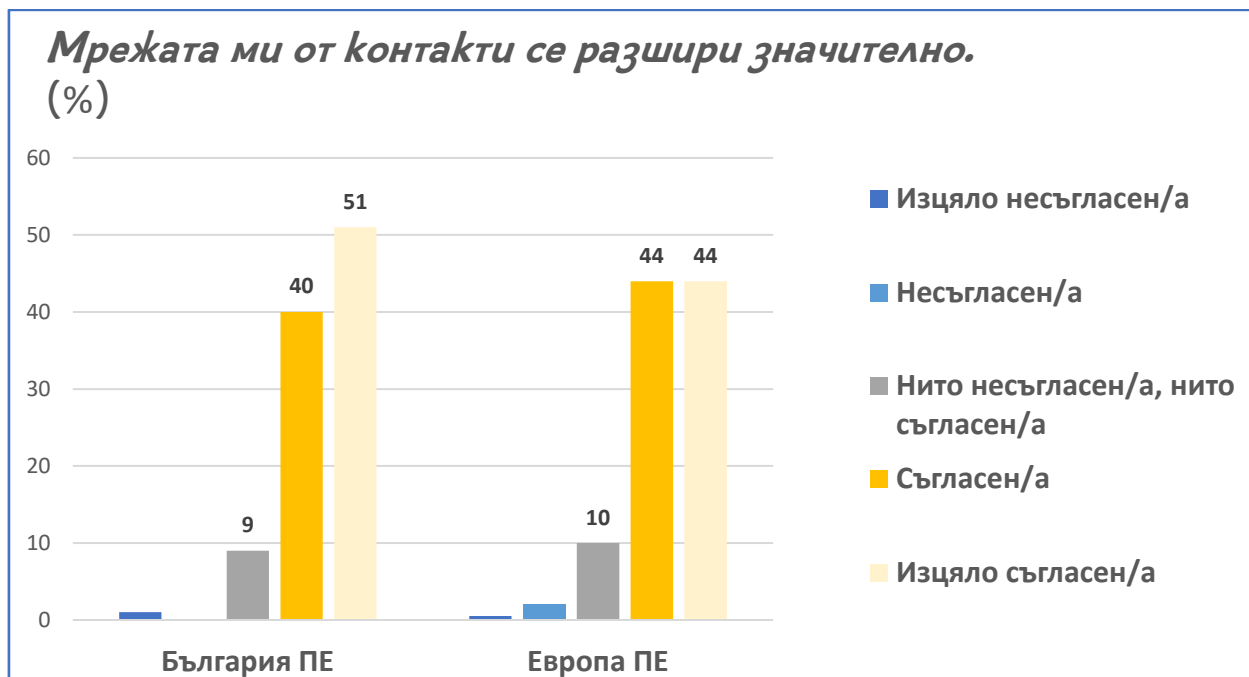
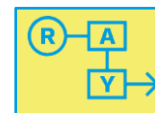
- Разбирателството между участници, идващи от различни култури;
- Умението и способността на участниците за рефлексия и критично мислене;
- Способността на участниците да се ангажират със обществени проблеми.

Горните сведения потвърждават описаното на предходната страница като по този начин придават допълнителна тежест на споделяното от участниците и доброволците.

Встрани от горното, ПЕ споделят и допълнителни ползи и добавени стойности на проектите. Те са свързани със следните конкретни измерения, относими с темата за проектните ефекти и въздействието, но този път с фокус върху самите ПЕ. Т.е. редно е да се подчертае, че допълнителното измерение е с фокус отвъд основната целева група на ЕКС, и по този начин можем да мислим Програмата Е+М като допринасяща и за развитието на екипите в организациите (т.е. на хората в тях), работещи за реализация и координация на самите проекти – измерение на организационното развитие и организационното учене, което често остава встрани в подобен тип изследователски опити. Конкретно, резултатите от ПЕ въпросника ни дават основание да смятаме, че реализираният проект е допринесъл по позитивен и конструктивен начин за следното:

- Членовете на екипите са **подобрили уменията си за преговори и решаване на проблеми**, през споделянето за повишени способности за договаряне на общи решения;
- Същите са **подобрили способностите си за справяне със ситуации на неяснота, висока степен на определеност**, които са пряко свързани с работата на екипа и доброволчеството;
- Проектът също е допринесъл за това ПЕ да **повишат осъзнатостта си за бъдеще развитие на собствените компетентности**;
- Проектът е допринесъл за **разширяване на мрежите от професионални и лични контакти**, както и за развитието на организацията;
- Проектът е имал и своята роля върху работата (или по-скоро начина им на работа на оперативен ниво) на самите проектни екипи.

В допълнение на горното си струва да се отбележи и факта, че за тази целева група, поддържането и разгръщането на мрежи от партньори е от голямо значение – както по отношение на организационното развитие, но и на организационното учене. Затова си струва да се отбележат и оценката на ПЕ за това как проектът е оказал влияние върху разгръщането на техните мрежи от партньори.

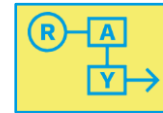
Фигура 6

Графиката горе е достатъчно красноречива. Тя по категоричен начин демонстрира, че проектите имат съществено влияние върху разгръщането на мрежите от партньори за ПЕ целевата група, както в България, така и за Европа, като цяло.

Описаното в този раздел дава достатъчно основания за извода, че Е+М допринася съществено за ученето и има пряко влияние върху заинтересовани страни, явяващи се преки потребители на Програмата. Споделеното както от участниците, така и от проектните екипи и младежките работници до голяма степен резонира и се валидира взаимно. Може да се каже, че резултатите на една група респонденти потвърждава споделеното от другата целева група, и обратното. Може да се говори за оформяща се и затвърждаваща се тенденция на базата на три различни перспективи, които съчетават формална позиция и фактическо преживяване. Не би било грешно да се заключи, че проектите оказват пряк положителен ефект както на лично, така и на организационно ниво, по сведение на респондентите в проучванията.

Управление на проектите

Управленското измерение на реализираните проекти е неизменна част от оценката, като обаче е редно да се отбележи, че тази гледна точка присъства във въпросника единствено и само на ПЕ целевата група. Съвсем логично, причината за това е, че участниците нямат цялостен поглед върху редица административни и координационни въпроси, които обаче оказват влияние върху начина на реализация на проекта. При всички положения, този аспект от Е+М проектите е от изключителна важност за успешното им реализиране, а оттам – изобщо възможността УЧ и/или МР целевите група да се ползват от наличните

възможности. Затова тук се обръща внимание на няколко управленски аспекта. Долната графика показва каква е оценката на ПЕ целевата група за тези аспекти, като е нужно да се подчертае, че на респондентите е предоставена възможност за 11-степенна скала (от 0 до 10), където ниските стойности са критични оценки („никак“), а високите са позитивни („много“).

Фигура 7

Видимо горе е, че някои измерения на управлението са с по-високи оценки. Такива са сътрудничеството в екипа по проекта, интеграцията на Youthpass процеса и сертификата, сътрудничеството между партньорите. В същото време повече резерви има към по-административната част от управлението – тук най-критични са оценките относно надеждността на онлайн инструментите на Програмата, адекватността на финансирането и процесът по администриране и кандидатстване. Горното е повод да се насочи вниманието на НА-и относно последния изказан тук ракурс, но в същото време сравнителната перспектива (сравнението с данните в Европа) показват огледална тенденция и дори голямо сходство в данните.

Явно критиката преминава и е насочена към външната среда – финансиране, кандидатстване и администриране; докато в същото време високите оценки са около вътрешната – сътрудничество в самия процес и работа с Youthpass. Очевидно, горното може да се обясни и с известна доза субективна оценка. Въпреки това обаче, данните следва да се четат и в общо позитивен план, доколкото всички тестване управленски аспекти на проектите имат в крайна сметка относително висока оценка.

На базата на горното може да се заключи, че като цяло управленската перспектива на ПЕ целевата група дава общо положителна оценка за реализираните проекти, и преди всичко – за създадените условия това управление да се случи в действителност. Това е валидно както по отношение на процеса на кандидатстване, но така и по отношение на изпълнение, отчитане и постигане на проектни и учебни резултати.

Рефлексия върху преживяното, въздействие на проекта и Youthpass процес

И в трите въпросници присъстват отделни модули, съставени от въпроси с фокус върху учебните резултати, преосмислянето и рефлексията на преживяното от дистанцията на времето, както и такива, свързани с употребата на Youthpass сертификата. Затова тук следват поредица от въпроси, които засягат всички тези измерения, които през конкретните засегнати проекти, могат да се съотнесат с цялостната оценка на въздействието на Е+М, а оттам и ЕПМ.

Като цяло може да се каже, че участието в проектите по ЕКС е било по-скоро достъпно за участниците. Под „достъпно“⁸ тук се има предвид възможността за включване – възможност, която може да бъде редуцирана, в това число и поради финансови ограничения. Другата оценка е свързана с предоставената възможност за пълноценно и достойно (спрямо личността на участника) изразяване на себе си по време на самия проект. Тук средната оценка е доста сходна.

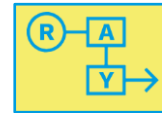
И при двата въпроса е ползвана вече познатата скала от отговори от 0 до 10, където 0 означава „никак не беше лесно“, а 10 – „беше много лесно“. Долу са поместени средните стойности на отговорите на МР и УЧ целевите групи, като същите са сравнени и със средните стойности за Европа, като цяло.

Доколко лесно беше за теб... (средни стойности)	МР (БГ)	МР (Евр)	УЧ (БГ)	УЧ (Евр)
...да си позволиш да участваш в проекта	8,1	7,9	8,1	7,9
...да изразяваш напълно себе си по време на проекта	8,4	8,2	8,1	7,9

Фигура 8

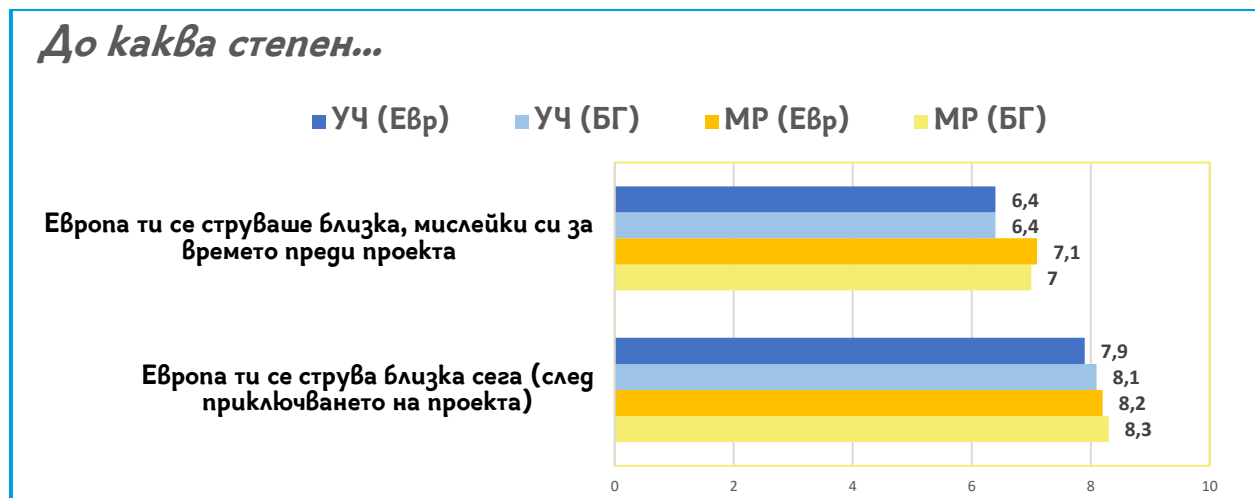
Всички средни стойности са относително близо до горната граница, като дори честотния анализ не показва сериозно флукуации в ниските стойности – т.е. няма натрупване на отговори, които да намекнат, че проектите са били недостъпни в описания по-горе смисъл. Дори с любопитство може да се наблюдава, че средните стойности за българските МР и УЧ са относително по-високи и по двата показателя, сравнено със средните за Европа.

⁸ Терминът, използва в английските въпросници е “affordability” – бел. авт.

Освен горното измерение, във въпросника присъстват два въпроса, адресиращи предходната (преди проекта) и настоящата степен на европейска идентичност. С други думи, до каква степен УЧ и МР е възприемал/а ЕС като близък до него или нея преди участието в проекта; респективно, как същото това усещане за близост до ЕС се е променила след участието в проекта.

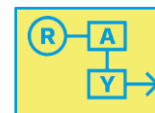
Съвсем естествено, през този въпрос можем да четем и неизбежния идеологически и политически заряд на Е+ като една от двете големи Програми в рамките на ЕПМ – оттук, инструмент за реализиране на политиките на ЕК и останалите европейски институции.

Фигура 9

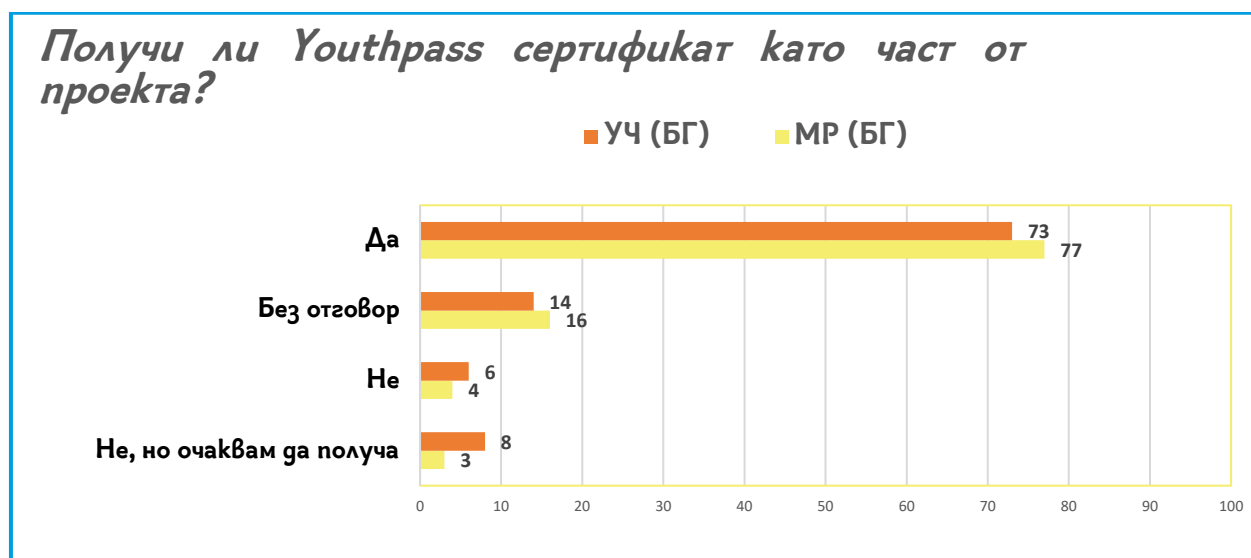
От графиката е видно как различните целеви групи дават своята самооценка за въздействието на проекта върху тяхната представа за Европа. И на европейско ниво, и сред свързаните с България участници, резултатите оформят обща тенденция и дори бележат съществени разлики сред УЧ целевите групи. Донякъде това е обяснимо, доколкото УЧ са много по-често млади хора, без професионален опит в това поле, докато МР целевата група често са и професионалисти, работещи с релевантни за европейския континент педагогически и ценности рамки. Оттук и самата идентификация на МР преди проекта е много по-европейска. Ръстът при УЧ групите си струва да се отбележи, доколкото те са общо по-различни спрямо горната уговорка.

Последните значими находки и аналитични моменти в настоящия доклад представляват и поглед към употребата на сертификата Youthpass, който играе ролята на основен момент на самооценка на наученото в рамките на ЕПМ и има своето ключово място в европейския процес по признаване и валидиране на учебните резултати, придобити от дейности в полето на неформалното и самостоятелно (информално) учене. Важно е да се отбележи, че всички проекти в рамките на ЕПМ имат възможност да използват Youthpass, което също означава, че всеки участник в подкрепен проект може да използва този инструмент за самооценка,

стига да пожелае⁹. Последните уговорки и контекст около Youthpass-сертификата са важни и с оглед на зададените в рамките на изследванията въпроси.

Графиката по-долу е достатъчно красноречива за успешността и популярността на Youthpass сред участвалите в проекти УЧ и МР целеви групи. Много голямо мнозинство от респондентите споделят, че вече са получили своя сертификат. Относително малка част от респондентите твърдят, че все още не са го получили, но това предстои да се случи. Отрицателните отговори са рядкост, а групи 14-16 на сто не посочват отговор на този въпроси. Дори и да се сумират групите, посочили отрицателен отговор и въздържалите се да изразят мнение, видно е че повече от 80% от участвалите в проекта се ползват (или ще се ползват) от тази възможност за припознаване на резултатите от учене.

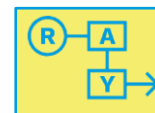

Фигура 10

Респондентите от група ПЕ пък дават много висока оценка в отговор на въпроса „Доколко добре беше интегриран Youthpass сертификата във процеса на вашия проект?“, където отново по познатата единадесет-степенна скала, средната оценка е 8,7 от възможни 10.

На последно място тук се обръща внимание на самия процес, свързан с употребата на сертификата. За голяма част от респондентите, процесът, който по неизбежност съдържа елементи на рефлексия по време на реализиращата се дейност или проект, е бил полезен и ползотворен. Видно от долната таблица е, че по познатата затворена скала за оценка, средната стойност при този въпрос е над 7, което е относително много висока стойност. Не е изненада, че стойностите за МР целевата група е по-висока, доколкото и при тях предполагаемо има по-цялостно развит и целенасочен процес на учене.

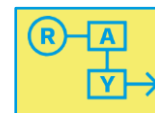
⁹ Повече за Youthpass и свързаните с него процеси, можете да прочетете тук: <https://www.youthpass.eu/en/>

Според теб, доколко... (средни стойности)	МР (БГ)	УЧ (БГ)
<i>... полезен беше процесът по рефлексия, свързана с Youthpass сертификата?</i>	7,8	7,2

Фигура 11

Практиката, свързана с дейностите по ЕПМ , включително миналия опит на обучители и други заинтересовани страни в процеса, показва, че често дори и проектът да е оценен положително като преживяване и организация, то учебният ефект е по-скоро спорен. Един от основните критични моменти в тази посока винаги е бил свързаните и създадени условия за рефлексия, при която участниците могат да систематизират наученото. Горните данни потвърждават, че този процес се реализира фактически, поне на декларативно ниво сред двете основни целеви групи.

Заклучение и изводи

Мониторинговите изследвания на Мрежата RAY – по-конкретно данните, свързани с дейностите и проекти по Е+М демонстрират, че Програмата има своите солидни положителни ефекти и е предпоставка за развитието на младите хора (вкл. младежки работници, младежки лидери и членове на организации), взели участие в програмите и проектите.

Подкрепените проекти по Е+М съответстват на водещите приоритети на ЕПМ и в общия случай участвалите в тях потвърждават, че тяхното преживяване е било в унисон с тези приоритети – на ценностно и практическо ниво. В значителна степен този извод се потвърждава и от другите изследвани целеви групи като екипите по проектите.

Програмата и покрепените от нея проекти има безспорен учебен ефект сред участвалите, без значение дали става въпрос за млади хора, младежки лидери, младежки работници или дори екипи по управлението на проектите. Учебните ефекти се проявяват през сведения за развити компетентности (вкл. ключовите компетентности), редом до конкретни знанийни моменти, развитие на умения и работа с нагласи. От наличните данни по безспорен начин е видимо, че учебния ефект е безспорен за двете основни целеви групи – млади хора и младежки лидери и младежки работници, от друга страна. Изброените оценяват учебния процес и ефектите от него като значим и пълноценен от гистанцията на времето.

Поне що се отнася до участвалите, предимно младежки работници и млади хора, изглежда проектите са достъпни (вкл. от финансова гледна точка) и предоставят възможност за пълноценно изразяване за много голяма част от респондентите.

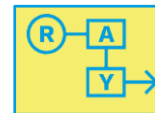
Проектите са много добра възможност за разгръщане на контактите и мрежите от настоящи и потенциално бъдещи партньори за организациите и техните екипи.

Общата оценка за управленските аспекти на проектите е висока, но са видими резерви и критични оценки по отношение на административната част на проектите, засягащи кандидатстването, адекватността на финансовата подкрепа и полезността на онлайн инструментите.

Еразъм+ Младеж успява да адресира развитието на умения и компетентности в полето на личностното развитие, където увереността в себе си, упражняването на езикови умения, проявата на емпатия с другия са само част от споделените полета на развитие.

Проектите допринасят за изграждането на европейска идентичност до много голяма степен. Данните свидетелстват за повишено себеусещане за съпричастност към Европа, а за това поне частичен принос има преживяното в рамките на проектните дейности.

В унисон с политиките на ЕПМ, и в проектите по Е+М много често, дори системно се използва Youthpass, който е следствие от процес по рефлексия по време на самата дейност или проект. Участвалите доброволци определят този процес на рефлексия като полезен до голяма степен.

Приложения

Към настоящия договор са налични три отделни таблични отчета за всяка от целевите групи, както следва:

- Приложение 1 – Табличен отчет с резултатите от изследването сред целева група млади хора и младежки лидери, участвали в проекти (УЧ/РР);
- Приложение 2 – Табличен отчет с резултатите от изследването сред целева група Проектни екипи (ПЕ/РТ);
- Приложение 3 – Табличен отчет с резултатите от изследването сред целева група младежки работници (МР/ΥWM).

И трите таблични отчета са едномерни честотни разпределения и представляват изчерпателен списък с всички въпроси и отговори, съпътствани от процентни разпределения и разпределения на номиналния брой респонденти за всеки отговор..

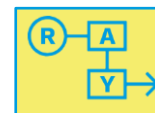
За RAY Network

Мрежата RAY е отворена и самоуправляваща се европейска изследователска мрежа. Към 2024 година в нея участват 35 Национални агенции по програмите "Еразъм+" Младеж" и "Европейски корпус за солидарност", както и техните партньори в областта на научните изследвания. Изследователските дейности на RAY се основават на интердисциплинарен подход, който се корени по-специално в педагогическите науки, политологията и социологията. Стъпвайки на последните и релевантни дискурси в тези дисциплини, изследователските дейности на RAY прилагат разнообразни социални и образователни изследователски методи – обикновено в смесена комбинация от количествени и качествени изследователски инструменти. Сред основните методи са многоезични онлайн проучвания на участници в проекти, ръководители на проекти и ключов персонал на организациите бенефициенти; проучвания на конкретни случаи на проекти, организации и мрежи; както и интервюта и фокус групи с различни участници и заинтересовани страни, участващи в европейските младежки програми.

Мрежата работи без прекъсване от 2008 година като първоначалният замисъл е да осъществява мониторингови изследвания на програма „Еразъм+ Младежта в действие“. Към момента Мрежата се координира от финландската Национална агенция за ЕПМ и работи по 12 тематични проекти, като мониторинговите изследвания за Е+М и ЕКС са само два от тях. Повече за RAY, дейността на мрежата, тематичните проекти и групи важни и значими резултати от провежданите проучвания, могат да бъдат прочетени [тук](#).

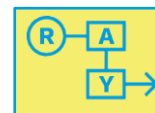
За автора

Стефан Георгиев е социолог, социален изследовател и обучител в полето на неформалното учене, младежката работа и младежката политика. Преподава в катедра Социология към Философски факултет на Софийски университет „Св. Климент Охридски“, където паралелно с преподавателската си дейност завършва своята дисертация. Национален изследовател за Мрежата RAY от 2022 година. Учредител и част от екипа на фондация „Силогия“. Има повече от 13 години професионален опит в младежкия сектор в България и в страни от ЕС, но е постоянно свързан с младежкия сектор от повече от 20 години. Специализирал е „Работа с НПО и граждански активизъм“ в САЩ. Сертифициран треньор по групово-динамичен тренинг. Успешно е завършил ToT за Erasmus+ Youth Programme. В портфолиото си има повече от 200 изследвания на местно и национално ниво като старши изследовател за социологическа агенция „Афис“, както и повече от 3500 часа активна работа като обучител и фасилитатор в разнородни тренинг формати в България и страни от ЕС. Автор е на „Пътеводител на младежкото гражданско участие“, съавтор в „Накратко – практичен наръчник за неформално образование“. Съставител и съавтор на множество публикации и емпирични изследвания, свързани със състоянието на българското общество и демокрацията, младежката политика, младежката работа. Интересите му са в полето на демокрацията, младежкото участие, прогресивните политики. Наблюдател и анализатор на обществените и политическите процеси в България.

Използвани електронни източници:

- [Erasmus plus \(E+\)](#)
- [Erasmus plus, about \(E+\)](#)
- [European solidarity corps \(ESC\)](#)
- [Европейски корпус за солидатност \(ЕКС\)](#)
- [RAY - Research-based analysis of European youth programmes](#)
- [RAY-MON, about](#)
- [RAY-MON, Research report “Effects and outcomes of the Erasmus+ Youth in Action Programm, full report](#)
- [Youthpass](#)
- [Център за развитие на човешките ресурси](#)

Пояснение за използвания шрифт

Не са рядкост случаите, при които, хора, имащи дислексия изпитват затруднение при четенето на текстови формати. В унисон с принципите на ЕПМ, и тук са положени целенасочени усилия докладът да бъде достъпен за колкото се може повече хора, вкл. хората с различна форма на дислексия.

Този доклад е създаден с шрифт Adys, специално разработен да улеснява при четене хората с лека до средна степен на дислексия.

Повече може да научите на www.adysfont.com.

Всички права запазени: ©Кристина Костова, 2024.”

